

MTA NÉPRAJZI KUTATÓINTÉZETE
1014 Budapest, Országház u. 30. 1250 Budapest, Pf.: 29
Tel.: 375-9011, E-mail: etnologia@etnologia.mta.hu
Honlap: www.etnologia.mta.hu

Beszámoló az MTA Néprajzi Kutatóintézete 2007. évi tudományos tevékenységéről

I. A kutatóhely fő feladatai a beszámolási évben

- Az intézet alapításának 40 éves évfordulója kapcsán az elmúlt négy évtized eredményeinek összegzése, áttekintés az elkövetkező évek néprajzkutatásának lehetőségeiről (*A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete 1967–2007*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 2007, 320. pp.).
- *Folklór a magyar művelődéstörténetben (Folklór és irodalom – 2004, Folklór és vizuális kultúra – 2005, Folklór és történelem – 2006, Folklór és zene – 2007)* címen tartott tudományközi konferencia-sorozat előadásaiból szerkesztett tanulmánykötetek könyvsorozattá bővítése, kiadása.
- Társadalomnéprajzi jelenkutatás, a lokális társadalmak jelenkori komplex vizsgálata.
- A néprajztudomány alapvető kézikönyveinek, a *Magyar Néprajz* utolsó kötetének és az angol nyelvű összefoglalás, az *Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture* szerkesztési feladatai a kötetek befejezése, publikálása érdekében.
- Folyamatok a népi kultúra alakulásának történetében: forrásfeltárások, -kiadások, társadalomtörténeti vizsgálatok.
- Folklórszövegek (mesék, mondák, egyéb elbeszélő műfajok), a hitvilág, a népi vallásosság jelenségei és szokások gyűjtése, forrásfeltárások, a szövegkorpuszok bővítése, elemzése, a hagyományozódás kérdései, a folklorizálódás és a folklorizmus jelenségeinek vizsgálata.
- Etnológiai kutatások több terepen és kutatási témakörben.

II. Az év folyamán elért kiemelkedő kutatási és más jellegű eredmények, azok gazdasági-társadalmi haszna

- Összefoglaló kötet a 40 éves MTA Néprajzi Kutatóintézet kutatásairól (*A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete 1967–2007*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 2007, 320. pp.).
- Eredmények az intézetben készülő kézikönyvek, sorozatok szerkesztésében (*Magyar Néprajz, Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture, Documentatio Ethnographica, Néprajzi Tanulmányok*)

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatócsoportja 1967. január elsejével vált önálló akadémiai intézménnyé. Az 1992-től intézetként működő intézmény 2007-ben ünnepelte alapításának 40 éves évfordulóját. A kutatók egy összegző kötetben adtak számvetést az elmúlt négy évtized eredményeiről, azok jelentőségéről. A Néprajzi Kutatóintézet mint az etnográfiai alapkutatások központi intézménye elkészítette azokat a nagy összefoglaló műveket, amelyeknek létrehozására az Akadémiától megbízást kapott. Ezek az ötkötetes *Magyar néprajzi lexikon* (1977–1982), a kilenckötetes *Magyar néprajzi atlasz* (1987–1992), és a nyolckötetes *Magyar néprajz*, amely 1988-ban indult és előreláthatólag 2009 végére befejeződik a sorozatot teljessé tevő első kötetének

megjelenésével. A *Magyar néprajz* I.1. félkötetének megírása OTKA támogatással 2007-ben lezárult. Elkészült a zárójelentés, folytatódott az illusztrációk összeállítása, a szövegek szerkesztése és előzetes lektorálása. A Néprajzi Kutatóintézet összehasonlítva a hazai társtudományok akadémiai intézeteivel szinte egyedül készítette el az alapításakor meghatározott kézikönyveket, melyek csak többéves, sőt évtizedes összehangolt munkával hozhatóak létre.

A jelenlegi intézeti, sőt szakmai összefogásban készülő kézikönyv, amely elsősorban külföldi érdeklődőkre számít, az angol nyelvű magyar néprajzi enciklopédia (*Encyclopaedia of Hungarian Folk Culture*), több év előmunkálat és műhelyviták eredményeire, továbbá mintegy 65 ív kézirat elkészíttetésének tapasztalataira támaszkodhatott, amikor elnyerte a Nemzeti Kulturális Alap Népművészeti Kollégiumának támogatását. A jelenlegi fázist a kötet szerkezetének, szövegének elkészítése, majd a szakmai lektorálás jelenti. Megkezdődtek az enciklopédia képszerkesztési munkálatai. A két főszerkesztő az intézmény főmunkatársa és a témablokkok felelős szerkesztőinek többsége szintén az intézet kutatója, tíz szerkesztőből hét, akik összeállították az egyes témakörökön belül a szükséges mellékletek listáját, egyeztettek a tervezett illusztrációkról (fotók, rajzok, térképek stb.), felkutatták azok forrásait, valamint beszerezhetőségi helyeit. Az egységesülő Európában és a globalizálódó világban fontos egy olyan, a magyar népi kultúrát korszerűen bemutató átfogó jellegű angol nyelvű kézikönyv, amely a nemzetközi közönségnek fogalmazza meg a magyar kultúra értékeit, a magyar társadalom jellemzőit.

Az intézet alapításától eltelt négy évtizedben az alap kutatások mellett igen széleskörű tematikus vizsgálatokat végeztek az intézet munkatársai, az egyes osztályok (Történeti néprajzi, Társadalomnéprajzi, Folklór és Etnológiai Osztály) történetét, az ott folyó kutatásokat, az elért eredményeket az osztályvezetők foglalták össze a jubileumi kötetben, áttekintést adva a jelenlegi 35 fős kutatógárda és 38 egykori kutató munkájáról, gazdag bibliográfiával igazolva az intézetben folyó kutatások sokszínűségét és jelentőségét. Az összegző kötet szerkesztője, valamint egyik szerzője az intézet igazgatója, 14 jelenlegi és egykori kutató mellett. Az intézet munkatársai által írt és/vagy szerkesztett publikációkat – csak a könyveket! – mintegy félszáz oldalon adták közre, ez körülbelül félezer kötetet jelent. Az intézet munkatársai közül kerültek ki a szakma jelentős folyóiratainak (*Ethnographia*, *Acta Ethnographica*) szerkesztői, akárcsak a jelentős sorozatok alapítói és szerzői (*Magyar néprajz*, *Magyar népmesekatalógus*, *Új Magyar Népköltési Gyűjtemény*, *Néprajzi tanulmányok*, *Ciganisztikai tanulmányok*, *Folklór és tradíció* stb.)

Az intézet által gondozott sorozatok közül a *Documentatio Ethnographica* 2007-ben két konferenciakötettel is gazdagodott. Az egyik *Migráció és turizmus. Migrációs folyamatok hatása a helyi társadalmak változásaira a mai Magyarországon* címmel jelent meg, a másik, a sorozat immáron 23. kötete pedig *Történeti forrás – Néprajzi olvasat. Gazdaság-, társadalom- és egyháztörténeti források néprajzi értelmezésének lehetőségei* címmel. A kötet szerkesztői az intézet kutatói, a szerzők közül 8 intézeti, 18 pedig külső munkatárs. A könyv a 2006 februárjában hasonló címmel megrendezett tudományközi konferencián elhangzott 25 előadás tanulmányra formált változatát tartalmazza. A kötet célja, hogy áttekintést nyújtson a jelenleg folyó történeti néprajzi és történeti antropológiai kutatások alapját jelentő írott, képi és tárgyi anyag használatával kapcsolatos kérdésselvetésekről, módszertani és forráskritikai megközelítésekről, értelmezési lehetőségekről. A tanulmányok forráskritikai és módszertani kérdéseket feszegetnek, kitérnek a forrástípusok értékére, reprezentativitására, továbbá konkrét szöveg-elemzéseken mutatják be a feldolgozás, értelmezés lehetőségeit. A bemutatott források egy része még nincs levéltárakba gyűjtve, nem egyszer helyben, a terepmunka során családoknál, vagy intézményeknél megőrzött vegyes iratanyagok, vagy olyan levéltári állományokból kerültek elő, amelyek még feldolgozatlan, közöletlen állapotban várják feldolgozásukat. A témák kronológiai spektruma a kora újkortól a 20. század közepéig terjed.

2007-ben két intézeti munkatárs védte meg nagydoktori disszertációját. Az egyik munka *A Mátyás-hagyomány évszázadai* az intézet *Néprajzi tanulmányok* sorozatában 2007-ben meg is jelent. A másik nagydoktori disszertáció *Folyamatok a magyar paraszti*

öltözködés alakulásában (17-20. század) a tervek szerint 2008-ban ugyanebben a sorozatban fog napvilágot látni.

– *Folklór a magyar művelődéstörténetben* konferencia- és könyvsorozat

Minden tudományszaknak szüksége van arra, hogy időről időre meghatározza a maga kereteit, kijelölje új határait, tágabb kontextusba helyezze kutatási eredményeit és felmérje további lehetőségeit. Ez az igény vezette az MTA Néprajzi Kutatóintézet munkatársait, amikor 2004-ben felvázolták egy konferencia-sorozat tervét *Folklór a magyar művelődéstörténetben* címmel, minden év decemberében más és más társtudomány/művészet képviselőit hívják tudományközi tanácskozásra, hogy megvitassák folklórral kapcsolatos kutatásaik érintkezési pontjait. A konferenciák nyitó előadásait minden alkalommal a két tudományszak két felkért jeles képviselője tartja, akik a két szakterület viszonyát, kapcsolódási lehetőségeit vázolják.

Az első konferencia anyaga *Folklór és irodalom* címmel 2005-ben az Akadémiai Kiadó gondozásában jelent meg. A résztvevők a folklór és irodalom közötti kölcsönhatások számtalan példáját elemezve igyekeztek értelmezni, újraértelmezni a népköltészet fogalmát.

A második ülészen a folklór és a vizuális kultúra egymásra hatása állt a megbeszélés középpontjában. Művészettörténészek, irodalmárok, folkloristák, filmrendezők, képzőművészek a maguk szakterületéről kiindulva elemezték a két hagyomány kapcsolódási pontjait. Olyan kérdésekre kerestek választ többek között, hogy melyek azok a folklór jelenségek/folklór alkotások, amelyek valamilyen módon képi megjelenítéssel társíthatóak? Mi a magyarázata annak, hogy bizonyos folklór műfajok szoros kapcsolatban vannak a vizuális megjelenéssel – más műfajok viszont nem. Elválasztható-e egymástól szöveg és kép, milyen kapcsolata van e kettőnek? Vannak-e képtípusok, amelyek meghatározott történetekhez kapcsolódnak? Többen foglalkoztak a folklorisztikus elemeknek a képzőművészetben, iparművészetben, építészetben, reklámban való megjelenésével. A 30 előadás tanulmányá formálva a tárgyévben jelent meg a Folklór osztály vezetőjének szerkesztésében *Folklór és vizuális kultúra* címmel a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával. A kötet szerzői közül 10 intézeti, 20 pedig külső munkatárs.

A harmadik konferencia kötete a *Folklór és történelem* 31 tanulmánnyal, 24 külső és 7 intézeti munkatárs szerzőségével, a Folklór osztály vezetőjének szerkesztésében, az MTA elnöki keretből elnyert támogatással jelenhetett meg, ugyancsak 2007-ben. A tanulmányok egy része a történelmi jelenségek folklorizálódásának kérdését vizsgálja, az írott kultúra jelenségeinek hatását a szájhagyományra. A másik nagy kérdéskör a folklór történetisége, hogyan köthetőek a folklór különböző műfajai, jelenségei történelmi korokhoz. Hogyan és milyen alapossággal határozható meg egy-egy folklór műfaj történelmi rétegei. A történelmi emlékezet működési mechanizmusát, a népi történelmi tudat jelenségeit igyekeztek magyarázni a résztvevők. Több szerző számára is megkerülhetetlen kérdés volt, hogy a múlt eseményeiről szóló, különböző műfajú folklór narratívák értelmezhetőek-e szóbeli történelemként.

Folklór és zene volt a címe a konferenciasorozat 2007-es, immáron negyedik tanácskozásának. Zene- és szövegfolklorisztika eltérő, de egymást kiegészítő problémafelvetéseit hozták az előadások, népzene és a népköltészet viszonyát elemezve. Több előadó vizsgálta szöveg és zene egymásra hatását, a zene szerepét, jelentőségét a különböző rítusokban, szokásokban. Többen arra vállalkoztak, hogy egy-egy jelentős népzenegyűjtő munkásságát, földrajzilag vagy tematikailag körülhatárolható kutatását elemezze, értékelje, például Bartók Béláét, Kodály Zoltánét vagy Vargyas Lajosét. A konferencia szervezői úgy határoztak, hogy a tanácskozást a közelmúltban elhunyt népzene-, népköltészet kutató, Vargyas Lajos emlékének ajánlják. A 25 előadóból 5 intézeti kutató, 20 pedig külső munkatárs volt. A rendezvény a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósulhatott meg.

A tanácskozásokat szakmán belül és a társtudományok művelőinek körében is komoly érdeklődés kíséri.

- Társadalomnéprajzi jelenkutatás, a lokális társadalmak jelenkori komplex vizsgálata.

A Néprajzi Kutatóintézet társadalomnéprajzi kutatásainak legfontosabb vonása a lokális társadalmak jelenkori komplex vizsgálatának elmélyítése. Az intézet törekszik arra, hogy a néprajztudomány által felhalmozott ismeretanyag társadalmi és gazdasági szinten közvetlenül is hasznosuljon. Állandóság és változás, hagyomány és modernizáció azok a kulcsfogalmak, amelyek köré a vizsgálatok szerveződnek. A földrajzilag és típusaiban eltérő helyi társadalmak a gazdasági és társadalmi változások különböző modelljeit képviselik, a kutatások középpontjában azok a kérdések állnak, hogy a magyar vidék jelenkori kiütkeresésében milyen szerepe van a korábbi gazdasági stratégiák, a helyi hagyományok újraéledésének vagy átértékelésének, illetve a modernizációs minták követésének. Az egyre szélesedő kutatások vizsgálják az egyének és a helyi közösségek élet- és alkalmazkodási stratégiáit, a közösségszerveződés új formáit, a lokális és etnikai identitás kérdéseit, a helyi politika és a hatalom viszonyát.

A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete az MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézetével és a Kriza János Néprajzi Társasággal együttműködve 2006-ban *Regionalitás, közösségépítés, szórványgondozás – Nemzetközi összefogás a szórványkérdésben* címmel konferenciát rendezett, a válogatott angol nyelvű kötet után, 2007-ben a konferencia bővebb anyaga, 23 tanulmánnyal magyar nyelven is megjelent. Az erdélyi Kalotaszeg és tágabb vidéke társadalmának, a regionális struktúra és identitás szerveződésének történeti és jelenkori vizsgálata során egy 40 oldalas tanulmány született Kalotaszeg 20. századi társadalmáról a Kalotaszegi Református Esperesi Hivatal iratanyagának alapján. Alsójára társadalomnéprajzi (forráskiadó) monográfiájának szerkesztése, a kézirat publikációra való előkészítése történt meg 2007-ben. A kötet az intézet *Documentatio Ethnographica* sorozatában várhatóan 2008 tavaszán jelenik majd meg.

Református identitás az ezredfordulón kutatás célja a néprajz, a kulturális antropológia és a szociológia módszereivel végzett empirikus vizsgálatok segítségével körvonalazni a mai református identitás elemeit és működését. A kutatásban részt vesz a Magyarországi Református Egyház Teológiai Doktorok Kollégiuma, a Sárospataki Református Kollégium Faluszeminárium és a Miskolci Egyetem BTK Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszéke.

A *Vízvölgy történeti térrajza* témában a kutatás történeti síkon vizsgálja a kultúrtáj változását a különböző társadalmi csoportok tájra gyakorolt hatásával összefüggésben.

Elkészült a *Magyar néprajzi atlasz* elektronikus változatának 10. (virtuális) kötete kiegészítése, mely az atlasz szerkezetében 1900, illetve 1910-es időmetszetben további 6 térképet jelent. A 10. kötet az előző évben elkészültekkel együtt 99 lapot tartalmaz felekezetek és nemzetiségek aránya, település-lélekszám, népsűrűség, közigazgatás, birtokméret, művelési ágak aránya, művelési ágak jövedelme témakörben. Ugyancsak elkészült az atlasz 11. virtuális kötete, amely összesen 27 lapot tartalmaz a következő témakörökben: agrárrégiók, kulturális tagolódás, földrajzi tagolódás, nyelvi tagolódás, építkezési régiók, vásárhelysűrűség, kendermunka területi típusai, agyagműves központok, területi tagolódás kalendáriumi szokások, népművészet, népzene és néptánc alapján.

A Zsombón végzett jelenkutatás az EU csatlakozás utáni falu gazdálkodási stratégiájában bekövetkezett változásokat igyekszik feltárni, többek között azt, hogy a megváltozott piaci feltételek milyen polarizálódást indítottak el a faluban, s melyek voltak azok a családi gazdasági vállalkozások, amelyek a fokozott versenyfeltételek közepette is talpon tudtak maradni.

Meg is mosakodjál – magyar népi tisztálkodás a 20. században címmel monográfia jelent meg, amely a korszak testápolási, tisztálkodási, szépségápolási szokásainak az aktuális politikai-gazdasági-társadalmi változásokkal szinkronban formálódó gyökeres átalakulását kíséri nyomon. A kötet szerzője interdiszciplináris konferenciát szervezett ugyanebben a témakörben.

A telepek társadalma, telepi életmód: városi néprajzi jelenvizsgálat című OTKA program keretében zajlott az angyalföldi telepek kutatása egyetemi hallgatók bevonásával.

Magyar táplálkozáskultúra Európában az ezredfordulón című OTKA program keretében egy ételkészítő specialista házaspár tevékenységének vizsgálata zajlott. A kutatás célja volt gasztronómiai tevékenységük részletes dokumentálása, az ételkészítő tevékenységgel kapcsolatos életmódelemek (lakás, öltözet, térhasználat), a társadalmi kapcsolatháló és a megélhetési stratégiák feltárása.

A Pesterzsébeten végzett társadalomnéprajzi kutatások keretében a társadalmi mobilitás vizsgálata az egyéni- és a családi életutak földolgozásán keresztül, valamint a mérhető társadalmi- és életmódbeli jellemzők kvantitatív elemzése a beszámolási év eredménye.

A „*Self-image, Self-representation and "Heritage Institutions" – Research on the Institutional Network of Hungarian Ethnic Communities in the US*” kutatási program keretében végzett intenzív könyvtári, levéltári kutatás és a 9 hetes terepmunka Indiana, Pennsylvania, Ohio, Michigan, Illinois államok magyar közösségeiben eredménye egy összefoglaló tanulmány a nyugat-pennsylvaniai magyar bányász és acélgyári közösségekről.

Az interaktív technológiák – pl. html, multimédia – etnográfiai, kulturális antropológiai alkalmazásának lehetőségeire irányuló kutatás –, amelyeknek célja egy új kutatási módszer, egy integrált tudományos szoftver kifejlesztése – eredményei megtekinthetők <http://saman.etnologia.mta.hu/~nagykzs/hva/> oldalon.

- Folyamatok a népi kultúra alakulásának történetében: forrásfeltárások, -kiadások, társadalomtörténeti vizsgálatok.

A Köznépi textilkultúra a közgazdasági és művelődési változások tükrében 1850–1950 elnevezésű OTKA-program keretében a következő témákban folyt kutatás: A hazai textilipar, kereskedelmi hálózat, vasúthálózat fejlődése és hatása a népviseletek alakulásában. A paraszti öltözködés polgárosodásához móríng levelek, kelengyék, a varrógép, a szabás-varrás tanfolyamok, a parasztvarrónők szerepével kapcsolatos adatok gyűjtésének megkezdése. A kötelező népoktatás és az iskolán kívüli önképzés hatásának vizsgálata a falusi fiatalság mentalitásváltozásában.

Értékrendváltás falun a 20. század második felében című OTKA-pályázat 2007-es eredménye egy, az 1980–1990-es évek fordulóján készített kisújszállási életút-interjúkból álló mintegy 12 íves kötet összeállítása, kommentárokkal való ellátása.

A 2006-os év végével lezárult *Szőlőhegyi közösségek működésének változása a 17–19. század folyamán a Dunántúlon II.* OTKA programról 2007-ben elkészült az eredmények összegzése és a pénzügyi elszámolás. A tárgyév folyamán a Somogy megyei hegytörvények és kontraktusok számítógépre vitele és publikálásra előkészítése (anyagválogatás, szövegpontosítás, jegyzetekkel való ellátása) folyt.

Az Ipari táj. Gyárok, bányák, műhelyek népe a 19–20. században címmel 29 íves kötet készült.

- Szövegfolklorisztikai kutatások

Fehérlófia címmel egy válogatást jelentetett meg az MTA Néprajzi Kutatóintézet három intézeti és egy külső kutató közreműködésével. A messzi történeti múltban gyökerező, a magyar nyelvterületen több száz változatban előforduló mesetípus az egész világon elterjedt. A válogatás megerősíti azt a megállapítást, hogy ez egyike annak a néhány típusnak, amelyek a magyar anyagban határozottan a kelet-európai népmesekincs szerves részei.

Két táji mondakorpusz (Alsó-Fehér megye, Rozsnyó vidéke) és egy mezősi falu (Ördögösfüzes) meseanyagának összeállítása készült el recens gyűjtéseken alapulva, a *Magyar néprajzi tájak mondakutatása* elnevezésű OTKA-program keretében.

Több idegen nyelvű publikáció született 2007-ben a magyar biblikus elbeszélő hagyomány apokrif irodalomból származó szövegeinek feldolgozása témakörben a

nemzetközi filológiai szakirodalom és folklorisztikai kutatások legújabb eredményeinek felhasználásával.

Az MTA Nyelvtudományi Intézete és az MTA Néprajzi Kutatóintézete a Hegedűs Lajos nyelvész gyűjtésein alapuló Nyelvjárás Hangarchívumban őrzött korpusz összehangolt, interdiszciplináris feldolgozását határozta el. 2007-ben a rituális szöveganyag folklorisztikai elemzése történt meg, a tanulmányok és a hangarchívum vonatkozó felvételei CD-ROM-on jelentek meg.

A folklorisztika 19. század közepi intézményesülése kutatásban Ipolyi Arnold levelezése nyomán tanulmány született: *Identitáskonceptiók és a szakfolklorisztika kiépítése másfélszáz évvel ezelőtt. A Magyar Mythologia keletkezéstörténete kortársi életutak, dokumentumok, levelezések, viták tükrében* címmel.

„Hármat üt Árpád vezér rettentő pajzsára”. *A magyar honfoglalás szöveg hagyományának megkonstruálása és popularizálása a XVIII–XIX. században* címmel az egyik fiatal kutató benyújtotta PhD disszertációját. Az elemzés tengelyében az úgynevezett *nemzeti narratíva*, a nemzetről szóló nagyelbeszélés kialakulásának és popularizálódásának folyamata áll.

- Etnológiai kutatások több terepen és kutatási témakörben.

A tárgyév másik beadott PhD disszertációja *Presztízstárgyak, presztízstárgy-gazdaság és etnikai identitás az erdélyi Gáborok között* címmel készült.

A *Magyar nemzeti jelképek* – témához, illetve a készülő kötet előszavához az anyaggyűjtés befejeződött, elkészült a címszavak 80 százaléka.

Az *Uráli mitológiai enciklopédia* sorozatban a mansi mitológiát bemutató kötet angol szövegének ellenőrzése, a képek válogatása, szerkesztés zajlott a tárgyévben, illetve a magyar mitológiai kötet anyagának előzetes rendezése.

Nemzetközi együttműködésben 6 hónap állomásozó terepmunkát végzett Dél-Vietnamban az intézet kutatója, Dac Lac tartományban, egy áttelepített brú közösségben a kulturális változásokat vizsgálta. Az egykori francia Indokína hegyi törzseinek körében végzett gyűjtések feldolgozása zajlik a „Brú fono-foto-video-téka” (T 042891) elnevezésű OTKA –program keretében.

Több kutató foglalkozik a poszt-szovjet társadalmak változásaival, többek között az egyház helyzetével és szerepével napjaink Mongóliájában, valamint a poszt-szovjet nacionalizmus és folklór kapcsolatával a kazakok és a kirgizek közt.

Nemzetközi (orosz-magyar) kutatási projekt keretében folyik a szibériai vadászgyűjtőgető közösségek vizsgálata.

III. Hazai és nemzetközi kapcsolatok bemutatása

Az intézet kialakította a tudományos műhelymunkáról rendre számot adó fórumot az *Etnológiai Műhelyt*, ahol egyrészt a munkatársak számolnak be legújabb kutatásairól, 2007-ben összesen 9 intézeti kutató, másrészt az intézetbe érkező neves külföldi vendégelőadók, 13 külföldi és határon túli magyar kutató tartott előadást. Többek között brit, orosz, lengyel, román kutatók tartottak előadást, két alkalommal is érkezett Kínából küldöttség, jelezve, hogy az elkövetkező években, évtizedekben nem csak a gazdasági életben, hanem a tudományos és kulturális életben is meghatározó szerepe lesz a térségnek.

Az intézet munkatársai 2 nemzetközi konferenciát szerveztek, az egyiket Bloomingtonban, az Indiana Egyetemen *Strategies of Identity Construction: Ethnic Politics, Minorities, and European Integration in Transylvania* (Annual György Ránki Hungarian Chair Symposium) címen. Az ISSR VIII. konferenciája *Shamanhood Today* címen magyarországi helyszínen zajlott 60 külföldi és 20 magyar résztvevővel.

Az MTA NKI kutatói 7 hazai konferenciát rendeztek nem csak a szűken vett néprajztudomány, hanem a rokon- és társtudományok közreműködésével hazai és határon túli magyar kutatók részvételével. (*Folklór és zene; „Meg is mosakodjál!” Interdiszciplináris konferencia a tisztálkodásról; Etno-foto-gráfia I. Konferencia a*

társadalomtudományi fényképhasználatról; Magyarországi Református Egyház Teológiai Doktorok Kollégiuma; Napjaink mongol buddhizmusa; Ötven év terepkutatásai Belső-Ázsiában; Bányászélet, kultúra, hagyomány)

Az intézet munkatársai összesen 79 konferencia-előadást tartottak, ebből 11 hazai nemzetközi, 18 pedig külföldi rendezvényen hangzott el, ezen túl, különféle rendezvényeken 37 előadást tartottak, ebből 15-t külföldön.

14 kutató vállalt jelentős, rendszeres munkát a hazai felsőoktatásban, az ELTE Tárgyi Néprajz, Kulturális Antropológia és Belső-Ázsia Tanszékein, a pécsi TE Néprajz és Kulturális Antropológia tanszékén, a Debreceni TE Néprajzi Tanszékén, a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológia Tanszékén, a Szegedi Tudományegyetem Amerikanisztika Tanszékén, a Pázmány Péter Katolikus Egyetemen, az Evangélikus Hittudományi Egyetemen, a Szent István Egyetemen, a zsámbéki Apor Vilmos Katolikus Főiskolán és az ELTE Tanárképző Főiskolán. 5 intézeti kutató oktatott különböző doktori iskolákban, 5-en tartottak esetenként előadást és az intézmény akadémikus kutatóprofesszora vezeti az ELTE BTK Tárgyi Néprajzi Tanszékén folyó *Európai Etnológia* PhD programot.

Az intézet egyik munkatársa immáron második éve mint Visiting György Ránki Hungarian Chair Professor tanít Bloomingtonban (Central Eurasian Studies Department, Indiana University, USA).

3 kutató részesült Állami Eötvös-ösztöndíjban (3-3 hónap Nagy-Britannia, Szlovákia) 1 kutató pedig MÖB-ösztöndíjjal kutatott a bécsi Collegium Hungaricumban (2 hónap).

Akadémiai egyezményes szerződések keretében 12 külföldi vendég érkezett az intézetbe (Kína, Lengyelország, Románia, Ukrajna és Oroszország) és 12 munkatárs utazott ki (Kína, Vietnam, Mongólia, Lengyelország, Románia, Oroszország).

Nemzetközi együttműködésben, a magyar – vietnami akadémiai csereegyezmény és a Max-Planck-Institut für ethnologische Forschung/Max Planck Institute for Social Anthropology (Halle) finanszírozásában végzett az intézet kutatója 6 hónap állomásozó terepmunkát Vietnamban. Egy másik munkatárs a Max Planck Institute for Social Anthropology (Halle) *House of Culture* projektjében (2006–2008) vesz részt.

A *Culture contact between cattle breeders and hunter gatherers of Baikal Region* kutatási programban pedig a szentpétervári Centre for Independent Social Research az együttműködő intézmény.

Az antropológiai gondolkodás története (Magyarország – Európa). Az európai korai antropológia recepciója Magyarországon kutatással vesz részt az egyik munkatárs a *The Humboldt Digital Library: A Global Network of Knowledge* című amerikai-német projektben.

A „*Self-image, Self-representation and "Heritage Institutions" – Research on the Institutional Network of Hungarian Ethnic Communities in the US*” kutatási program keretében zajlik Indiana, Pennsylvania, Ohio, Michigan, Illinois államok magyar közösségeinek vizsgálata.

IV. Fontosabb pályázatok:

OTKA-pályázatok intézeti témavezetéssel:

- Köznépi textilkultúra a közgazdasági és művelődési változások tükrében (1850–1950). Témaszám: K 60316, futamidő 2006–2009.
- Paraszti közösségek átalakulása. Értékrendváltozás falun a 20. század második felében. Témaszám: T 048432, futamidő 2005–2008.
- Magyar néprajzi tájak mondakutatása. Témaszám: 46668, futamidő 2004–2007.
- Brú fono-foto-video-téka. Témaszám: T 042891, futamidő: 2003–2007. (1 év hosszabbítással)

Máshova telepített OTKA-pályázatok intézeti résztvevőkkel:

- A népi kultúra a nemzettudatban. Közvélemény és szakkutatás (19-20. század). (T 042698 sz.)

- A telepek társadalma, telepi életmód: városi néprajzi jelenvizsgálata.
- Szövegfolklorisztika, filológia, történeti poétika. (NI 61252) Mandzsu kori történeti kutatások (2007–2010). (68673) témavezetés
- Magyar-Mongol Nyelvjárás és Népi Műveltség Kutató Expedíció (2006–2009). (62501)
- A tibeto-mongol buddhizmus szótárjai (2007–2011). (68876)

NKA-pályázat:

Folklór és vizuális kultúra című konferencia-kötet megjelentetése.

MTA elnöki keret:

Folklór és történelem című konferencia-kötet megjelentetése.

V. Az év folyamán megjelent jelentősebb publikációk

Könyvek:

1. Hoppál Mihály: *Shamans and Traditions*. (Bibliotheca Shamanistica 13.) Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 202 pp.
2. Juhász Katalin: *Meg is mosakodjál – magyar népi tisztálkodás a 20. században*. Timp, Budapest, 2007, 240 pp.
3. Kríza Ildikó: *A Mátyás-hagyomány évszázadai*. (Néprajzi Tanulmányok) Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 242 pp.
4. Magyar Zoltán: *A Szilágyság mondahagyománya*. (Magyar Népköltészet Tára VII.) Balassi Kiadó, 2007, 585 p. + 32 t.
5. Magyar Zoltán: *Árpád-házi Szent Erzsébet. Történelem, kultusz, kultúrtörténet*. Kairosz Kiadó, Budapest, 2007, 176 p.+ 32 t.
6. Paládi Kovács Attila: *Ipari táj. Gyarak, bányák, műhelyek népe a 19-20. században*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 327 pp.
7. Hoppál Mihály – Bai Gensheng (eds.): *Saman wenhua bianzheng*. I-II. (The Origins of Shamanistic Culture: Papers of the 7th Conference of the International Society for Shamanistic Research) (Peoples' Art Publisher) Dazhong Wenji, Beijing,
8. Balogh Balázs – Bodó Barna – Ilyés Zoltán (szerk.): *Regionális identitás, közösségépítés, szórványgondozás*. (Kisebbségkutatás Könyvek) Lucidus Kiadó, Budapest, 2007, 285 pp.
9. Hoppál Mihály (szerk.): *A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete (1967-2007)*. MTA Néprajzi Kutatóintézet, Budapest, 2007, 320 pp.
10. Szemerényi Ágnes (szerk.): *Folklór és vizuális kultúra*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 600 pp. +képmelléklet
11. Szemerényi Ágnes (szerk.): *Folklór és történelem*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2007, 540 pp.
12. Hoppál Mihály (szerkesztette, bevezette és az utószót írta): *Fehérlófia*. Európai Folklór Intézet – MTA Néprajzi Kutatóintézet – L'Harmattan, Budapest, 2007, 143 pp.
13. Vargyas Gábor: Arnold van Gennep és az *Átmeneti rítusok*. (bevezető tanulmány) In Arnold van Gennep: *Átmeneti rítusok*. (Kultúrák keresztútján) L'Harmattan – PTE Néprajz-Kulturális Antropológia Tanszék – MTA Néprajzi Kutatóintézete, Budapest, 2007, 7–35.

Tanulmányok, folyóiratcikkek

14. Kiss Réka: Falusi értékek, városi igények. A szuburbanizációs folyamatok hatása a helyi társadalom alakulására Budajenőn. In Szarvas Zsuzsa (szerk.): *Migráció és turizmus. Migrációs folyamatok hatása a helyi társadalmak változásaira*. (Documentatio Ethnographica 22.) MTA NKI – L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2007, 19–57.
15. Máté Gábor: Közösség, kultúra. A múlt és a jelen értékei Kárászon. In Kovács Teréz (szerk.): *A vidéki Magyarország az EU-csatlakozás után. VII. Falukonferencia*. MTA Regionális Kutatások Központja, Pécs, 2007, 385–393.
16. Sárkány Mihály: Érdekek, források és státusok: jövedelmek, munkák és tekintély megoszlás a családban egy észak-magyarországi faluban. In Örsi Julianna (szerk.):

Mikroközösségek. (Jászkunság Könyvtéka I.) MTA Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Tudományos Egyesület, Túrkeve–Szolnok, 2007, 207–216.

17. Jávor Kata: Egy mezőgazdasági vállalkozócsalád sikeres gazdálkodási stratégiája a rendszerváltás utáni Zsombón. *Tabula*, 2007, 10. 1. 3–58.

18. Nagy Károly Zsolt: Interaktív etnográfia. *Tabula*, 9. évf. 2006, [2007] 333–350. valamint a szám CD ROM melléklete

19. Borsos Balázs: On the Possibilities of Computer-assisted Processing of European Atlases of Ethnography. *Rheinisch-westfälische Zeitschrift für Volkskunde*, 52. 2007, 183–214.

20. Gulyás Judit: A function of dream narratives in fairy tales. *Folklore*, Vol. 36. 2007. 129–140.

21. Nagy, Ilona: The Roasted Cock Crows: Apocryphal Writings (*Act of Peter*, the Ethiopical

Book of the Cock, Coptic Fragments, the *Gospel of Nicodemus*) and Folklore Texts.

Folklore.

Electronic Journal, 36. 2007. 7–40. <http://haldjas.folklore.ee/folklore/vol36/nagy.pdf>

22. Sántha István – Safonova, Tatiana: Companionship among Evenki of Eastern Buryatia: The Study of Flexible and= Stable Elements of Culture. Working Papers of Max Planck Institute for Social Anthropology No 99, Halle/Salle 2007.